

„MIND ALTERING SCIENCE”

2010. OKTÓBER 23–24.

AMSZTERDAM, HOLLANDIA

Hollandia drogügyi „országimázsa” sokak számára a híres-hírhedt coffeeshopokat, a jó minőségű Ecstasy tablettákat és a heroinfelíró programokat jelentheti. Jó okkal gondolhatnánk tehát, hogy ez a több évtizede következetesen liberális drogpolitikát folytató ország a kutatás területén is az élen jár. Ám nemrégiben maguk a hollandok jöttek rá arra, hogy jelenlegi drogszakértelmük korántsem terjed ki olyan fontos területekre, mint a pszichedelikus szerek tudományos kutatása. A holland lehetőségekhez képest a nemzetközi mezőny, különösen Svájc – de még a konzervatív, drogellenes háborút koordináló USA is – nagyot lépett előre, felélesztve az LSD, MDMA és pszilocibin gyógyászati alkalmazásainak kutatásait. Ezt a hátrányt volt hivatott behozni a „Mind Altering Science” címet viselő első hollandiai tudományos pszichedelikum kutatásról szóló konferencia, amelyen ezen ismertetés szerzőinek is alkalma nyílt meghallgatni a szakterület nemzetközileg elismert kutatóinak előadásait.

A neuropszichofarmakológiai szempontból felettébb érdekes hatású „tudatgátító” szerek XX. századi kutatástörténelme sajnálatosan rövid maradt. Az LSD hatásainak felfedezésétől számítva csupán néhány évtized alatt – leginkább a ’60-as évek ellenkulturális „lázadásának” válaszreakciójaként fellépő morális és politikai pánik miatt – a pszichedelikus szerek legtöbbször tiltólistára került. Bár a nemzetközi egyezmények elméletileg nem korlátozzák a szerekkel végezhető kutatási tevékenységet, de gyakorlatilag ellehetetlenítették a kulturálisan stigmatizált, propagandakampányokkal lejáratott, „kábitó” szerekké besorolt vegyületekkel folytatott humánkísérleteket. A tiltás egyedülálló módon fehér foltot, *de facto* tabut hozott létre a szakterületen, mivel a külön engedélyekhez kötött és kevésbé ismert szerekkel sem gyógyszerzabaddalmi, sem karrierszempontból nem volt ésszerű foglalkozni. Ez a helyzet csak az utóbbi években látszik változni, ahogyan az egyedien különleges tulajdonságokkal rendelkező szerek elhanyagolása egyre tarthatatlanabbá vált az agy, az elme és a tudat egyre teljesebb megismerését célzó tudományos kutatás, illetve az egyre speciálisabb gyógyítási módszereket igénylő orvoslás szempontjából.

Az elmúlt 25 évben a pszichedelikus szerek kutatásának kulcsszereplőjévé a floridai Multidisciplinary Association for Psychedelic Studies (MAPS) elnevezésű non-profit egyesület vált, amely az MDMA gyógyszerré fejlesztését tűzte ki elsődleges céljául. A MAPS emellett többféle olyan pszichedelikus szer kutatását is koordinálja és szponzorálja, amelyekben lehetőséget lát a gyógyászati, pszichoterápiás, addiktológiai vagy hospice alkalmazásra. Az amszterdami konferenciát a

MAPS-hez hasonló érdeklődésű holland Stichting OPEN alapítvány szervezte. A konferencia témakínálatán az MDMA és LSD mellett két etnofarmakológiai kuriózum, az ibogain és az ayahuasca is szerepeltek. A pszichedelikumok témaköréről szélesen átfogó képet adó előadások közül e cikkben mellőzzük a kriminológiai, antropológiai, gyógyászattörténelmi és parapszichológiai vetületűeket, és a következőkben öt, addiktológiai és pszichoterápiás szempontból fontosabb előadást emelünk ki részletesebben.

A „Kezelés és terápia” szekcióban először Dr. Peter Oehen számolt be arról a MAPS által szponzorált, 2006-ban elkezdett és az idén sikeresen lezárult kísérletsorozatról, amely során 12 poszttraumatikus stressz zavarban (PTSD) szenvedő páciensnél alkalmaztak MDMA-val támogatott pszichoterápiát. Dr. Oehen elnökségi tagja a svájci pszicholitikus terápiás orvosi egyesületnek, melynek paradigmája, hogy a csupán átmeneti hatású tüneti kezelések (antidepresszánsok, szorongásoldók) helyett a pszichoterápiás folyamat katalizátoraként hasznosítja az alacsony-közepes dóziszú pszichedelikumokat. Az előzetes eredmények alapján a svájci kísérletek is hasonlóan sikereseknek bizonyultak, mint a legelső, nyáron lezárult USA-beli MDMA/PTSD terápiák. A svájci kutatók jelenleg a hosszú távú utánkövetéshez szükséges egyéves időszak januári leteltét várják, amely után az adatok feldolgozásra, az eredmények pedig publikálásra kerülhetnek. Az USA-beli, immár második beindult kísérletsorozat mellett jelenleg Kanadában, Izraelben, Jordániában és Spanyolországban is folynak MDMA/PTSD kísérletek.

Következő előadóként a dél-afrikai Dr. Anwar Jeewa lépett pódiumra az addikciók ibogainkezelésének témájával. A *Tabernanthe iboga* cserje hatóanyaga, az ibogain egyre nagyobb érdeklődésre tett szert az utóbbi években, mivel pszichoterápiával támogatott 1–2 alkalmas kezeléssel hatékonyan szüntetheti meg az opiát- és nikotinfüggő személyek megvonási tüneteit és szerek utáni sóvárgását. „Egyszer használatos” tulajdonsága miatt viszont az ibogain – érthető módon – távol esik a többéves fenntartó kezelésekhez használt szerekkel profitáló gyógyszergyárak érdeklődési területétől. Így az ibogain gyakorlatilag csak a non-profit MAPS által szponzorált kísérletekből, valamint a csupán néhány országban (pl. Hollandia, Nagy-Britannia, Mexikó, Szlovénia) létező iboterápiás házak gyakorlatából ismert. Hasznos volt tehát, hogy a saját rehabilitációs központot működtető Dr. Jeewa az elmúlt közel fél évtized terápiás tapasztalatain kívül az intézménye által végzett adatgyűjtés eredményeit is megosztotta a konferencia résztvevőivel, elsőként abban a tekintetben, hogy a szer addikcióra gyakorolt hatásának hosszú távú utánkövetéses vizsgálati eredményeit mutatta be.

A fiatalabb kutatógenerációt képviselő Dr. Andrew Sewell a Connecticut állambeli Yale Egyetemen folytat humánkísérleteket többféle pszichedelikum bevonásával. A gyógyászati célú kutatások közül kiemelkedő fontosságúak lehetnek a *cluster*-fejfájás tüneteinek enyhítése céljából alkalmazott kezelések olyan hatóanyagokkal, mint a pszilocibin, az LSD, valamint ez utóbbi rokonvegyülete, az

LSA (lizergsav-amid, amely többek között az égszínkék hajnalka virág magjában is megtalálható). Sewellék kutatócsoportja szintén vizsgálja a tetrahidrokannabinol (THC) és a kannabidiol (CBD) lehetséges összefüggéseit a pszichózissal. Emellett azt is kutatják, hogy alkalmazható-e a szkizofrénia modellezésére a ketamin, amelyről nemrégiben kiderült, hogy hatékony antidepresszáns tulajdonságai mellett egyaránt elősegíti az agyi szinapszisok regenerálódását a krónikus stressz okozta károsodások után.

A barcelonai Dr. Jordi Riba témája az *ayahuasca* klinikai farmakológiája volt. Az *ayahuasca* egy dél-amerikai eredetű főzet, melynek összetételét sokáig homály fedte, mivel hallucinogén hatásai csupán etnográfiai leírásokból voltak ismeretesek. A szer hatásmechanismusaként végül is bizonyos dimetil-triptamin (DMT) tartalmú és monoamin-oxidáz gátló (MAOI) növények kombinációja lepleződött le. Ennek oka, hogy a hagyományosan szájon át fogyasztott DMT csupán a lebontóenzimek gátlása mellett képes kifejteni erős pszichoaktív hatását (intravénás adagolásnál természetesen önmagában is átjut a vér-agy gáton). Mivel az *ayahuasca* vallásos célú, szakramentális használata több országban is engedélyezett bizonyos egyházak számára, ezért pontosabb megismerése szükségessé és időszerűvé vált. Dr. Riba és csoportja egyrészt szermintákon, másrészt emberkísérletekkel vizsgálja az *ayahuasca* humánfarmakológiai tulajdonságait és biofiziológiai hatásait – többek között a dózis-hatás viszonyt, a metabolizmust, valamint a hormonális és agyi hatásokat. Hasonlóan részletes vizsgálatra kerülnek a pszichés hatások is, amelyek közül elsősorban a kogníció, testérzékelés, észlelés, akarat és érzelmek változásait mérik az akut hallucinációk során. Az eddig elvégzett kutatások alapján az *ayahuasca* gyógyászati alkalmazhatósága ígéretesnek tűnik, mint például az addikciók és PTSD kezelését célzó pszichoterápiák támogató szerekeként.

A svájci Katarina Kirchner a Dr. Peter Gasser által vezetett 40 éve az első LSD-t alkalmazó terápiás kutatás részleteiről számolt be, amelyet szintén a MAPS szponzorál. 12 előrehaladott stádiumban lévő szorongással társuló halálos betegségben szenvedő személy vesz részt az LSD-vel támogatott terápiában. Előadásában főképp módszertani részletekről kaphattunk részletes képet, illetve a terápia felépítéséről. Ezen belül arról, hogyan alkalmazzák a kliens-központú LSD terápiát, nagy hangsúlyt fektetve a *szetre* és *szettingre* a szigorú jogi szabályozást is figyelembe véve. Bár az egy éves utánkövetés eredményei kecsegtetőek, előadásában az eddig feldolgozásra került, három személlyel készített előzetes interjúról számolt be, amelyek a terápia életminőségre illetve hosszú távú hatásaira fókuszáltak.

Az egyes konferencia-előadások utáni közönségkérdéseknél gyakran kerültek szóba a pszichedelikus szerekekkel kapcsolatos személyes élmények, illetve a kutatók saját involválódásának problematikája. Ez utóbbi példájául szolgált az egyik *ayahuasca*-kutató esete, akit először saját alanyai „néztek le” az élményen kívülállósága (a szubjektív nézőpont hiánya) miatt; később viszont – miután ő maga is részt vett egy szertartáson – kollégái bíralták az élménybe belekerülése (az objektív

nézőpont elvesztése) miatt. Számos kérdés merült fel a pszichedelikumok hosszú távú hatásaival kapcsolatban is, bár ezekről a szerhasználat sokszínűsége miatt a kutatók sem tudnak egyértelmű végkövetkeztetéseket levonni. Érdekes beszéd-téma volt a szerek medikalizációja is, mivel sok pszichedelikum alapvetően vagy javarészt a nyugati gyógyászati diskurzuson kívülre mutató, például hagyományos népgyógyászati vagy vallásos-spirituális vetületekkel rendelkezik. E téma kapcsán fogalmazódtak meg a lehetséges gyógyszerfejlesztésekkel kapcsolatos kételyek is, hiszen egyrészt az etnobotanikai eredetű hatóanyagok szabadalmaztatása nem lehetséges, másrészt pedig a jellemzően kisszámú terápiás alkalommal használható szerek (pl. ibogain) egyébként is csak elhanyagolható nagyságú profitot eredményeznének a gyógyszeripar számára.

A Mind Altering Science témáit és atmoszféráját összegezve elmondható, hogy egy jelenleg még marginális, ám rendkívül ígéretesnek látszó jelenségkör második felfutásának kezdetén érezhetjük magunkat. A pszichedelikumok terápiás lehetőségeit kutató, illetve azokat kísérletképpen már alkalmazó drogszakmabeli előadók tudásához és kitartó munkájához jól illett az a lelkes támogatás és érdeklődés, amellyel a jórészt laikus konferenciaközönség vette őket körül a két nap során. A „pszichedelikus reneszánsz” tekintetében figyelemre méltóak azok a hírek, melyek szerint több, a jövő évben tartandó pszichedelikum-kutatási konferencia is szervezés alatt van már. Ezek közül hazai vonatkozásúként mindenképp megemlítenő a nemrég megalakult Multidiszciplináris Társaság a Pszichedelikumok Kutatásáért egyesület által 2011. márciusában Budapestre tervezett kétnapos szakmai konferencia. Bár egyesekben még joggal merülhetnek fel ellenérzések a „hippidrogokként” aposztrofált pszichedelikumokkal szemben, de a szerekben rejlő kiaknázatlan lehetőségeket feltáró, magas szakmai szinten és felelősséggel folytatott gyógyászati- és kutatómunka hasznosságához aligha férhet bármi kétség.

Móro Levente, Iszáj Fruzsina